

TRADYCJA MAZOWSZA

powiat wołomiński

Przewodnik subiektywny

Mazowiecki Instytut Kultury
Warszawa 2015

Autorzy:
Piotr Robert Marczak, Daniel Sukniewicz

Zdjęcia:
Krzysztof Gucman, Daniel Sukniewicz

Materiały archiwalne pochodzą ze zbiorów

Redaktor serii:
Alicja Jankiewicz (MIK)

Redakcja i korekta:
Rafał Sarna

Tłumaczenie na język angielski:
Marek Czekański

Projekt i opracowanie DTP
Tomasz Grochowski

ISBN 978-83-63427-69-6

© Copyright by Mazowiecki Instytut Kultury and authors

MAZOWIECKI
INSTYTUT
KULTURY

JEDNOSTKA
ORGANIZACYJNA
SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA
MAZOWIECKIEGO

Mazowsze.
serce Polski

Wydawca:
Mazowiecki Instytut Kultury
ul. Elektoralna 12
00-139 Warszawa
www.mik.waw.pl; www.mazowieckaksiążka.pl

Druk:
DRUKARNIA ARGRAF
ul. Jagiellońska 80
02-301 Warszawa
www.argraf.pl

Spis treści

Od Wydawcy	5
Wstęp	7
Walory przyrodnicze	
Lasy, bagna i torfowiska	
Bug i Liwiec	
Rezerваты przyrody i inne obszary chronionej przyrody	
Obszary Natura 2000	
Kalejdoskop dziejów	
Łowcy z epoki kamienia	
Przybycie pierwszych rolników	
Pierwsze wyroby z metalu	
W czasach Biskupina	
Ozdoby ze starożytnego Rzymu	
Przybywają Słowianie	
Na niezależnym Mazowszu, czyli „radzę ci, omiń...”	
Koniec niezależności czy początek dobrobytu?	
Gdzie Jan Sobieski polował na niedźwiedzie	
W czasach saskich	
Jak Eleonora Czartoryska wybudowała pałac w Radzyminie	
Mieszkańcy Kobyłki chwytają za kosy	
Pod pruskim i austriackim zaborem	
Z Henrykiem Dąbrowskim na Austriaków	
Rozwój Jadowa i Drewnicy w Królestwie Polskim	
Dziedzic Klembowa walczy z Rosjanami	
Kolej włącza powiat w wielki świat	
Powstanie styczniowe	
W rękach angielskich fabrykantów	
Przybywają letnicy	
I wojna światowa	
Cud nad Wisłą	
W II Rzeczypospolitej	
II wojna światowa	
Największa bitwa pancerna na ziemiach polskich	
Butelki i rakiety, czyli huta szkła i baterie obrony przeciwlotniczej	
Dziedzictwo kulturowe regionu	
Dwórki i pałace	
Herby	
Mazowsze Leśne	
Architektura	
Stroje ludowe	
Gwara wołomińska	

Militaria.....
Kolej Warszawsko-Petersburska.....
Cegielnie i glinianki .....

Słynni ludzie związani z ziemią wołomińską.....

Przewodnik subiektywny po powiecie wołomińskim .....

Chrzęsne.....
Dąbrówka .....

Jadów .....

Klembów.....

Kobyłka.....

Krubki-Górki .....

Kuligów.....

Marki.....

Mokra Wieś.....

Ossów.....

Ostrówek .....

Postoliska.....

Poświętne.....

Radzymin .....

Starowola .....

Strachów.....

Strachówka .....

Sulejów .....

Tuszcza .....

Urle .....

Wola Rasztowska .....

Wołomin.....

Ząbki .....

Zielonka .....

Oferta turystyczna i kulturalna .....

Wędrówka śladami Norwida.....

Gospodarstwa agroturystyczne .....

Adresy.....

Welcome to Wołomin County.....

Illustrations.....

Indeks geograficzny.....

Słowniczek pojęć .....

Wybrane pozycje bibliograficzne.....

Od Wydawcy

Od 2004 roku Mazowiecki Instytut Kultury (dawniej Mazowieckie Centrum Kultury i Sztuki) publikuje kolejne tomy z serii **Tradycja Mazowska**. Są to monograficzne opracowania prezentujące walory historyczne i etnograficzne powiatów województwa mazowieckiego. Cel jest ambitny, a przy tym trudny – nie tylko ze względu na liczbę tomów, jakie chcemy wydać w całym cyklu, ale przede wszystkim ze względu na założenia merytoryczne.

Docelowo planujemy wydanie 38 tomów, odpowiadających liczbie powiatów w województwie mazowieckim. Nie wykluczamy też publikowania w ramach serii **Tradycja Mazowska** dodatkowych tomów okazjonalnych lub tematycznych: nawiązujących do obchodzonych rocznic, przypominających sylwetki znanych i cenionych osób związanych poprzez urodzenie lub działalność z Mazowszem, omawiających w sposób przekrojowy lub syntetyczny pewne zagadnienia charakterystyczne dla regionu.

W publikacjach z serii **Tradycja Mazowska** Czytelnicy odnajdą opisy najwartościowszych elementów dziedzictwa kulturowego, przypomnienie wydarzeń historycznych, uwagi dotyczące współczesnych walorów danego obszaru. W każdym tomie zamieszczamy „**Przewodnik subiektywny**” – prezentację miejscowości wybranych przez autora, a także część zatytułowaną „**Oferta kulturalna i turystyczna**” – z propozycjami tras wycieczkowych po powiecie, opisami potraw regionalnych, itp. Również turyści zagraniczni powinni być usatysfakcjonowani **informacjami w języku angielskim**: wyczerpującym streszczeniem zawierającym wiedzę niezbędną dla pełnej prezentacji powiatu, ofercie kulturalnej i turystycznej, tłumaczeniem podpisów ilustracji.

Zdajemy sobie sprawę, że nie jesteśmy w stanie omówić wszystkich zagadnień historycznych, społecznych i kulturowych, przeszłości i współczesności regionu oraz dziejów poszczególnych miejscowości. Zainteresowani Czytelnicy bez trudu rozszerzą swoją wie-

dzę w tym zakresie, sięgając do publikacji, których tytuły autorzy zamieszczają w **Bibliografii**. Książka zawiera też **Indeks geograficzny**, a na końcu **Słownik** pojęć, które wymagają zdefiniowania lub objaśnienia (wyrazy oznaczone w tekście kolorem).

W tym miejscu konieczne są uściślenia określeń użytych w tytule serii **Tradycja Mazowska. Przewodnik subiektywny**.

Mówiąc o tradycji, trzeba uwzględnić wiele elementów – wzorce społeczne, obyczaje, kulturę duchową, charakterystyczne wytwory kultury materialnej – wszystko, co ukształtowane w przeszłości, trwa do dziś. Kulturowanie tradycji polega na przekazywaniu z pokolenia na pokolenie istotnych dla danej zbiorowości wartości kulturowych.

Sam tytuł serii **Tradycja Mazowska** również traktujemy umownie, trzeba pamiętać bowiem że granice administracyjne zwykle nie pokrywają się idealnie z historycznie ukształtowanymi krainami Polski. W kolejnych tomach serii prezentowane są powiaty położone w województwie mazowieckim, które obejmuje – poza Mazowszem – również ziemie innych regionów: część Podlasia oraz ziemie radomską. Z kolei pewne obszary historycznie mazowieckie znalazły się poza granicami naszego województwa, np. ziemia łomżyńska.

Podtytuł serii **Przewodnik subiektywny** określa przyjęty przez nas indywidualny sposób prezentowania regionu. Całość prac dokumentacyjnych i wydawniczych przewidywana jest na kilka lat, założyliśmy więc, że różni autorzy wyeksponują inne elementy tradycji. Tę różnorodność i subiektywizm opisu w poszczególnych tomach serii traktujemy jako jej dodatkowy walor.

Dużym atutem serii jest aktualność danych na temat „kondycji tradycji” w danym powiecie. Cykl wydawniczy nie jest długi, więc obserwacje, opisy i wnioski autora Czytelnik pozna już po kilku miesiącach.

Zamiarem omawianej serii wydawniczej jest ukazywanie różnorodności i bogactwa

dziedzictwa kulturowego województwa mazowieckiego. By to osiągnąć, trzeba zaprezentować przeszłość obecną we współczesności, a więc przede wszystkim zabytki architektury, zdobnictwo ludowe, pewne niematerialne dobra kultury, nazewnictwo, tradycyjne umiejętności, ginące zawody. Zadaniem autorów jest

opisanie tych elementów dziedzictwa kulturowego, które w sposób szczególnie wyraźny świadczą o przeszłości tych ziem i które mają znaczenie dla dzisiejszej świadomości historycznej społeczeństwa.

Wydawca